

ВЕСТНИКЪ

на

ШУМЕНСКАТА ПОПУЛЯРНА БАНКА

УРЕЖДА РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ.

За обявления:
на кв. сантиметъръ 0.70 лв.

Единъ за всички
всички за единъ.

Броя 1 левъ.

Националенъ Комитетъ на Българската Кооперация.

ПОЗИВЪ

къмъ българските кооператори.

Международниятъ Кооперативенъ Съюзъ е издалъ следния манифестъ за международния кооперативенъ день **сжбота, 6 юлий 1929 год.**

Къмъ кооператоритъ въ цѣлъ свѣтъ.

Седмото годишно отпразднуване на международния кооперативенъ день въ всички страни представлявани отъ Съюза, ще стане въ **сжбота, 6 юлий**. Ние сме убедени, че при тоя случай ще се прояви една солидарность, още по-плотена, отколкото по-рано и че организираниитъ манифестации ще надминатъ всичко сторено до сега.

Кооперацията, народна и международна, въ всички просвѣтени страни на свѣта, не престава да увеличава броя на своитъ последователи, значението на своитъ дѣла, ентузиазма и стопанската си мощь. Нейната цель е да създаде една нова цивилизация, основана върху началата на справедливостъ, равенство и братство, и върху неотдѣлимото право на всѣки гражданинъ да се освободи отъ общественитъ злини, като се сдружи свободно съ своитъ другари.

Кооперацията преследва тая цель, като организира върху основата на взаимнопомощьта, производството и потрѣблението на произведения отъ предприятия си между ония, които сж ги създали; като прилага една свободна и открита демокрация въ управлението и надзора на всичкитъ си предприятия; като проявява обществени добродетели и работи за най-пълното разпространение на човѣшкитъ права.

Потрѣбителната кооперация намали, по единъ окончателенъ начинъ, скжпотията на живота за своитъ членове; увеличи действителната стойность на заплатитъ; повлия за

намаляване работното време; увеличи разширението на образованието между своитъ работници, и стана крепость за защита на народнитъ свободи.

Въ международно отношение, **кооперативното движение** цели премахване всички стопански прегради и други спънки на свободната търговия между народитъ отъ всички страни; създаването на едно стопанско сътрудничество между народитъ и очевидното и естествено последствие отъ това — **свѣтовния миръ**.

По случай **седмото отпразднуване**, Международниятъ Кооперативенъ Съюзъ съ задоволство констатира постоянния напредѣкъ на своитъ принципи и растящото осжществяване на своитъ цели; той отправя позивъ къмъ членоветъ си да покажатъ навсѣкждѣ единството на нашето движение, вѣрата въ неговата мощь да издигне живота и цивилизацията на всички хора до едно по-високо равнище, за да се стигне, накрай, до кооперативната република.

Отъ името на Международния Коопер. Съюзъ:
Глав. секр.: **ХЕНРИ МЕЙ**. Председ.: **ВАЙНО ТАННЕРЪ**.

Български кооператори!

Националниятъ Комитетъ на Българската кооперация Ви предава съ радостъ и тая година манифеста на **Кооперативния Интернационалъ** и Ви приканва, заедно съ него, къмъ

най-тържествено отпразднуване на **Международния Кооперативен ден**.

Вдъхновените думи на Международния Кооперативен Съюз тръбва да намърят най-широк отзив въ Вашите сърца. Световният напредък неотклонно върви по пътищата начертани от международното кооперативно движение. **Свободен труд, единство, взаимност и човъчност**, ето лозунгите, които и тая година ще сплотят редовете на всички кооператори въ целия свят. Но повече от всичко, тия лозунги сж необходими за нашето отечество, ако искаме да върваме и да творим неговите по-светли бджини!

Кооператори!

Съгласувайте вашите лични и колективни усилия за най-блъсково манифестиране на

кооперативните идеи! Дигнете своя гласъ въ хорътъ на световното кооперативно движение!

Всички средства да се турятъ въ ходъ за по-внушително отпразднуване!

Събрания, сказки, шествия, забави—всичко, споредъ условията на всъко мѣсто!

6 юлий—сжбота—кооперативните домове и здания да бждатъ празнично украсени: всъки кооператоръ — накитенъ съ кооперативната емблема.

7 юлий—недѣля да се посвети на пропаганда и отпразднуване. Нека екне надъ земята ни бодрия зовъ:

»Единъ за всички, всички за единъ!«

Да живѣе Международния Коопер. Съюзъ!

Да живѣе Българската Кооперация!

Националенъ Комитетъ на Българ. Кооперация.

Международенъ кооперативенъ денъ.

Въ недѣля на 7 юлий Българската Кооперация, заедно съ световната кооперация ще празнува за седми пътъ своя годишенъ денъ, Празникътъ на Кооперацията. На първа страница даваме позивътъ на Международния Кооперативенъ Съюзъ, предаденъ отъ Националния Комитетъ на Българската Кооперация. Въ нашия градъ ние ще чествуваме този денъ за шести пътъ.

За шести пътъ ние ще се съберемъ, за да издадемъ отчетъ за извършената работа, за изминатия пътъ, за преодолените пречки, за направените постижения. Ние ще се съберемъ, за да чествуваме именно постиженията на кооперацията, като идея и като движение, за да прибавимъ къмъ ентузиязма, съ който сме се отдали на служба на общественото благо, новъ пламъкъ, нови елементи на преданностъ, нови източници на вдъхновение. Ние ще се съберемъ, за да посочимъ на света не само количествените успѣхи, които кооперацията ежедневно прави като привлича въ своите редове все нови и нови маси хора на труда, на производството, на развътаната, на свободните професии, но и да подчертаемъ за лишенъ, може би, пътъ силата на принципите, които сж легнали въ основата на нашето движение—принципите на самопомощта и на солидарността, на сътрудничеството между отделните хора.

Защото въ моменти на голъмо стеснение въ стопанския животъ, на една хроническа криза, която е обхванала всички наши среди, въ моменти на страшенъ упадъкъ въ всичките отрасли на нашата дейностъ, ние имаме право да се попитаме, да подиримъ, где сж устоите, върху които да може да се закрепимъ надеждата за утрешния денъ? Кои сж институциите, къмъ които ние можемъ да обърнемъ нашия погледъ, и които биха ни дали спасителния лѣкъ противъ смущението, което е обхванало нашите души? Като кооператори ние не можемъ да не посочимъ на нашето движение като на единственна спасителна стрѣха, подъ ко-

ято да могатъ да се подслонятъ трудящите се, неимотните, малоимотните. Защото кооперацията се стреми да обезпечи на своите членове максимумъ блага отъ своя трудъ, тя се стреми да определи справедливата цена на стоките, нейната целъ е да създаде една нова цивилизация, основана върху началата на справедливостъ, равенство и братство и върху неотдѣлимото право на всъки гражданинъ да се освободи отъ обществените злини, като се сдружи свободно съ своите другари, както се говори въ позива на Международния Кооперативенъ Съюзъ. Въ кооперацията ние ще искаме да намъримъ условията за взаимно побратимяване не само между отделни хора, но и между цели народи, за да достигнемъ до *световния миръ*, тъй желанъ, толкова необходимъ за правилното развитие и напредъкъ на човѣчеството! Бидейки стопанска организация, кооперацията ще се стреми да намали или дори унищожи стопанските конфликти, а тръбва ли да се доказва, че световните катклизми до днесъ сж се случвали почти единствено поради стопански причини?

Българската кооперация ще има да изиграе и друга спасителна роля: чрезъ сътрудничеството, което тя осигурява на своите членове, чрезъ общите грижи, които тя ще проявява за тяхното благополучие, кооперацията ще ни вдъхне по-добри чувства на единение, на сплотеностъ, на разбирателство, на братство между своите членове, качества, чиято липса до днесъ ние сме чувствували тъй очевиденъ и която се е отразявала тъй болезнено върху целия нашъ общественъ животъ.

Чествувайки голъмия денъ на световната кооперация, нека въ недѣля всички да се явимъ на събранието, което шуменските кооператори уреждатъ въ Читалището „Архангелъ Михаилъ“, да чуемъ думите, които ще ни се кажатъ, да засвидетелствуваме преданността си къмъ нашето голъмо дѣло.

Да живѣе Българската Кооперация!

Мощта на световната кооперация.

Обединеният в Международния кооперативен съюз 34 центри представляват една мощна економическа сила, която се изразява в следните данни към края на 1927 г.:

а) *Оборотни средства* 80 милиарда лева.

От тях — собствени средства 17 милиарда лева.

б) *Пласменти* 245 милиарда лева.

От които на собствено производство 44 милиарда лева.

Като най-мощни кооперативни центри могат да се отбележат следните:

Центросоюза Русия	81 милиарда лв.
На потребител. кооперации	
Манчестер.-Англия	59
На собств. производ.	21
Украинската	37
Хамбург.-Германия	12

Манчестерската централа има още: а) своя *банкова служба*, извършваща банкови операции около 400 милиарда лева и е привлекла над 300 милиарда влогове; б) своя *застрахователна служба* с около 40 милиарда капитал и резерви; в) около 100 *производствени предприятия*, с годишно производство около 20 милиарда лева; г) свои обширни *плантации* за чай (Цейлон и Индия), за какао (западна Африка); д) свои *каменно-железни мини* с годишен пласмент около 55 милиарда лева.

*

Мощта на световната кооперация, обаче, ще се представлява все повече от Международния кооперативен съюз*)

Към тоя съюз се числят 169,057 различни кооперативни организации, които обединяват 58,046,663 частни домакинства и стопанства, представляващи около 300 милиона общо население.

Всички тия организации сж имали:

	Милиарда лева
Дъловъ капиталъ	153
Резервени фондове	82
Общи оборот. средства	663
Собствено производ.	178
Пласментъ (продадени стоки и раздадени заеми)	1663

По видове кооперации тия данни се разпределят, както следва:

а) <i>Потребителни кооперации</i>	
Членове	31,102,000
Собствен капитал	127 милиар. лв.
Пласментъ	883
Раздадени дивиденди	15

б) <i>Земледелски кооперации</i>	
Членове	11,645,000
Собствени средства	19 милиар. лв.
Пласментъ	285

в) <i>Производителни кооперации</i>	
Членове	175,000

*) Следващите данни се отнасят към края на 1927 г.

Собствени средства	3 милиар. лв.
Собствено производ.	10

г) *Застрахователни кооперации*

Членове	6,176,000
Застрахован капитал	405 милиар. лв.
Премии	5

Кооперативното движение все повече издига идеала за новъ стопански редъ, основанъ на сдружаването на стопанските сили в предприятия от общъ интересъ, идеалъ, който се явява въ образа на *Всемирна кооперация*, като международно кооперативно обединение.

Идеята за всемирна кооперация за сега е пълководна звезда за кооперативното движение, блътъ за всички, които желаятъ преустройството на човешкото общество по пътя на мирното творчество на обединения за задушна стопанска дейност народни маси.

Нейниятъ зародишъ вече е създаденъ въ недра на Международния кооперативенъ съюзъ, въ който се развиватъ обществено биологичните предпоставки на всемирната кооперация.

Тоя съюзъ все повече се развива като международно сътрудничество на кооперациите въ отделните страни: а) за *взаимна подкрепа и защита*, б) за *избягване взаимната конкуренция на международния пазаръ*, както при доставките на чуждестранни артикули, тъй и при пласирането на произведения на кооперативни предприятия, в) за *задружена борба срещу спекулативно-монополистични тенденции на частния капиталъ*, организиранъ въ национални тръстове и картели, за които сж чужди интереситъ на маситъ, като потребители и производители; г) за *създаване взаимни стопански връзки и чрезъ това за урегулиране стоковитъ обмени между националните кооперативни организации* и д) най-сетне за *създаването на международни стопански кооперативни учреждения и предприятия* — Международна кооперативна централа, Международна кооперативна банка и международна кооперативна застраховка.

Въ това, именно, направление Международниятъ кооперативенъ съюзъ работи упорито, макаръ и бавно, подготвяйки постепенно всички необходими идейни, психологични, социални, политически и стопански предпоставки и условия.

в. Кооперативна Защита.

Мощта на българската кооперация.

Българската кооперация е още млада, едва навършва 30 години, отъ както се започна общественото движение за нейното създаване и изграждане.

Отъ действующитъ презъ 1925 год. кооперативни сдружения, основани сж били:

Презъ годинитъ	Сдружения
До 1897	5
1898—1900	10
1901—1905	124
1906—1910	493 (284 презъ 1907/1908)
1911—1915	254
1916—1920	520 (489 презъ 1919/1920)
1921—1925	828 (324 презъ 1924)

Всичко 2234

Селските кооперации сж расли най-усилено презъ годинитъ 1907, 1908, 1919 и 1924, когато сж били основани 843 сдружения, които съставляватъ 52% отъ всички 1611 такива.

Усиленото създаване на градскитъ кооперации започва следъ общата война. Презъ периода 1919—1925 г. сж били основани 487 сдружения, които съставляватъ 78% отъ всички 623 градски коопер. сдружения действащи презъ 1925 г.

* * *

Въпреки голъмитъ колебания, на които е изложена, поради своята младостъ и бързо смѣняващи се благоприятни и неблагоприятни за нея обстоятелства, българската кооперация показва едно интензивно развитие съ огледъ на нашитъ обществени, политически и стопански условия.

Споредъ даннитъ на Главната дирекция на статистиката, развитието на нашата кооперация сочи следния темпъ.

Сдружения:	
1920	1718
1926	2536
Нарасване	48%

Членове-кооператори:	
1920	398,323
1926	565,506
Нарастване	42%

Дѣловъ капиталъ:	
1920	114,796,230 лв.
1926	1,278,632,551 „
Нарастване	925% (9 1/4 пжти)

Фондове:	
1920	54,031,693 лв.
1926	294,458,394 „
Нарастване	450% (4 1/2 пжти)

Влогове:	
1920	165,556,585 лв.
1926	914,999,744 „
Нарастване	450% (4 1/2 пжти)

Активъ-Пасивъ:	
1920	1,050,810,352 лв.
1926	6,494,808,034 „
Нарастване	518% (5 пжти)

Очевиденъ е голъмиятъ приръстъ на нашето кооперативно дѣло, особено по отношение на дѣловия капиталъ, нарастналъ 9 1/4 пжти, а следъ това на активъ-пасива—нарастналъ повече отъ 5 пжти, на влоговетъ и фондоветъ — 4 1/2 пжти при едно нарастване на сдруженията и членоветъ кооператори по-малко отъ 1/2.

Ежегодното нарастване на актива и пасива на българската кооперация е срѣдно аритметическо 38%. При това нарастване по настоящемъ активъ-пасивътъ на българската кооперация ще да възлиза къмъ 10 милиарда лева.

* * *

Общото състояние на кооперативнитъ сдружения, кредитирани и напжтствувани отъ Българската централна кооперативна банка и Българската земледѣлска банка се

изразява въ следнитъ данни, относящи се за 1928 г. (31 декември):

Членове кооператори	365,537
На град. кооперации	197,526
На селско кооперации	
Изобщо	567,063

Собствени срѣдства:	
На град. кооперации	лв. 1,290,000,000
На сел. кооперации	лв. 541,884,000
Изобщо лв.	1,831,884,000

За отдѣлнитъ видове кооперации имаме следнитъ данни:

Земледѣлски кооперации.

Кредитни, тютюневи, производителни и пр. кредитирани и напжтствувани отъ Б. з. б.

Сдружения	1423
Членове кооператори	197,526
Собствени срѣдства	541,884,000 л.
Използуванъ кредитъ отъ (Б. з. б.)	1,026,320,240 л.

Популярни банки.

Сдружения	164
Членове-кооператори	118,455
Собствени срѣдства	542,000,000 л.
Използуванъ кредитъ	
Отъ Б. ц. к. б. и Съюза на п. б.	165,000,000 л.
Влогове и др.	1,091,000,000 л.
Пласментъ въ разни кредити	1,536,000,000 л.
Активъ-Пасивъ	2,636,000,000 л.

Печалба	
Брутна	243,000,000 л.
Чиста	54,000,000 л.

Потрѣбителни кооперации.

Сдружения	69
Членове кооператори	63,522
Собствени срѣдства	57,280,000 л.
Кредити отъ Б. ц. к. б. и центр. „Напредъ“	48,000,000 л.
Влогове и др. чужди срѣдства	76,000,000 л.
Оборотъ	453,000,000 л.
Чиста печалба	4,000,000 л.
Раздадени дивиденди	2,000,000 л.
Занаятчийски производителни кооперации.	
Сдружения	77
Членове кооператори	837
Собствени срѣдства	34,000,000 л.
Кредити отъ Б. ц. к. б.	30,000,000 л.
Други чужди срѣдства	28,000,000 л.
Производство	122,000,000 л.
Брутна печалба	54,000,000 л.

* * *

Българската кооперация, прочее, расте съ темпа, съ който възраства юношата—нейнитъ сили отиватъ повечето за вътрешното ѝ изграждане. Постепенно, обаче, се развиватъ и стопанскитъ и общественитъ ѝ сили. Само че условията, при които се извършва това нейно растене и развитие, сж крайно непостоянни, бързо промѣнливи и. следователно, не нормални. Поради това нужно е да се следятъ и изучаватъ тия условия, за да се дава правилна насока на кооперативното развитие у насъ.

Изъ в. Кооперативна Защита.

Положението на занаятчийството в града.

Ако за нас, шуменци, има явление, което да се констатира от всеки наблюдател, без той да бъде специалист или да се има нужда от особени доказателства, то безспорно е големия упадък на занаятчийството. Ние всички наблюдаваме какъ изъ денъ въ денъ, съ всяка нова година имаме да отбележимъ все по-вече затворени занаятчийски работилници, пропаднали занаятчии, които увеличаватъ числото на кандидатитъ за служба на държавната трапеза. Где ще трѣбва да се дирятъ основнитъ причини на това положение, за да можемъ, следъ като сме ги намѣрили, да посочимъ и мѣрките за лѣкуване злото, да можемъ да предотвратимъ пълното пропадане на занаятчийството, поне за известни браншове отъ занаятчийското производство?

Ние си спомняваме хубавото старо време, когато занаятътъ цѣлѣше, когато произведенията на мѣдникари, дикиджии и други се изнасяха въ голѣмо количество по пазаритъ въ страната и отъ тамъ се носѣше благосъстоянието на шуменското гражданство; знаемъ добри коларски работилници, които изнасяха колата си по цѣла Тракия; спомняме си и за цѣла чаршия абаджии, които обличаха населението на цѣли околии. Всичко това ще трѣбва вече да се отнесе само въ нашитъ добри спомени, да остане само като факти минали и невъзвратими. Защото животътъ тече въпреки нашето желание, защото вкусоветъ се менятъ, защото и стопанскитъ отношения се менятъ и налагатъ нови форми на производството, къмъ които ако не можемъ да се приспособимъ, ще загинемъ като производители. Това сж положения, които стопанската еволюция е наложила и ние ще трѣбва да се справимъ съ тяхъ на време.

Ние ще разделимъ причинитъ за упадъка на нашитъ занаяти на обективни и субективни, за да можемъ да извадимъ вѣрни заключения. Знае се отъ всички, че голѣмиятъ упадъкъ на занаятчийството датира отъ времето, когато машината се въведе въ производството, когато последното се индустриализира. Съ увеличението на населението, съ бързия ходъ на човешкия напредѣкъ, старитъ методи на производство не можеха да удовлетворяватъ все по-вече нарастващитъ нужди на консуматора и бидоха изместени постепенно съ едрото, фабричното производство, което отговаряше на две условия: евтина стока, усъвършенствувано производство. Евтина, защото се произвежда масово — нѣщо което позволява да се намалятъ до възможния минимумъ производственитъ разходи; усъвършенствувана и стандардизирана, защото се произвежда съ машината — нѣщо което позволява да се подобри качествено самата стока и да се запази еднакъвъ видъ за много артикули. При това положение занаятчийското производство трѣбваше да посрещне една борба на неравни условия. Въ тази борба то отстъпва въ напредналитъ западни страни. У насъ, благодарение на изоставането ни назадъ отъ еволюцията на напредналитъ общества, то остана по-дълго да се бори, ту съ поддръжката на държавата чрезъ съответно законодателство, ту чрезъ самия фактъ, че и нашето население не се поддаваше лесно на промѣни въ условията на своя животъ. Но днесъ ние виждаме у насъ да на-

стигва сжщото положение, което другаде се изживѣ преди десетки години, — отъ тамъ иде повикътъ за криза въ занаятчийството, за западането на занаятчийството, ради това и ние се виждаме принудени да диримъ лѣкъ на злото. Но и три това положение, ние все пакъ имаме да диримъ и други, специфични причини, които, допринасятъ да се увеличи кризата въ занаятчийското производство у насъ. Ние имаме последиците на войната, които докараха увеличение на разходите на държавата за репарационни и други плащания, отъ тамъ увеличени данѣнитъ тежести. Като последиствие настѣпи все по-вече чувствуваше се обедняване на населението. То престана да купува произведенията на занаятчийския трудъ, намали нуждитъ си до минимумъ, ограничи разходите си, последиците отъ това сж очебийни, за да има нужда да ги отбѣлзваме отдѣлно. Нашето народно стопанство не можа да се нагоди споредъ нуждитъ на времето си: примитивното земледѣлско производство не може да даде препитание на прирѣста на населението въ селата, последното започна да емигрира въ града и да дири мѣсто въ нашето индустриално и занаятчийско производство. Това емигриране не можа на не се отрази зле на положението на градския занаятчия, който вижда единъ новъ конкурентъ въ лицето на напусналния селското стопанство младежъ. Нашата индустрия тѣй сжщо не може да погълне и даде препитание на излишния работнишки кадъръ; последния отива въ занаятчийскитъ работилници, чиракува малко време, бърза да вземе майсторско свидетелство и отваря дюкянъ, за да увеличи по тоя начинъ числото на бедствущитъ занаятчии. Има и една друга, дребна на гледъ причина, която обаче знаатъ всички занаятчии и която ще посочимъ тукъ: благодарение на стесненото си положение въ града, мнозина занаятчии отиватъ по селата и отварятъ тамъ работилници. Благодарение на различнитъ условия за работа въ селата, евтинъ наемъ, малки лични разходи, такива занаятчии иматъ възможностъ да продаватъ на по-ниска цена произведенията на своя трудъ и по този начинъ задържатъ въ селата добри клиенти, които иначе идваха въ града да си набавятъ необходимитъ имъ артикули. Бихме могли да посочимъ още много обективни причини за упадъкътъ на занаятчийството. Субективнитъ ще намѣримъ въ следващитъ редове.

Така обяснено положението на нашитъ занаяти, ще трѣбватъ бързи и, нека го кажемъ, решителни мѣрки, за да може да се излезе отъ тежкото положение, въ което нашия занаятчия изпада, въпреки всичко, въпреки волята си да се бори, въпреки поддръжката, колкото и незначителна да е тя, която държавата се опитва да му укаже, въпреки организацията на евтиния кредитъ, създадена особено чрезъ популярнитъ банки. Общото понижение консумативната способностъ на хората не само у насъ, но въ цѣла Европа, необходимостта штоо всѣки артикулъ, отъ каквото естество и да е той, който се произвежда отъ индустрията, да се направи колкото се може по-достъпенъ и на по-широкъ кръгъ купувачи, следователно по-евтинъ, за да се избѣгне срѣхпроизводството и голѣмитъ производствени кризи, сж накарали предвидливитъ стопански дѣйци да дирятъ пжтища за намаление на първо мѣсто производственитъ разходи

чрез централизация на самото производство. Голѣми предприятия на сродни индустрии се съюзяватъ въ трѣстове, въ концерни, премѣстватъ се цѣли фабрики отъ едно мѣсто на друго, за да се събератъ подъ общо управление, да намалятъ разноски за персоналъ и други. Дирятъ се всички възможни начини само и само да се намалятъ производственитѣ разноски, да се направятъ произвежданитѣ артикули по-евтини, следователно по-конкурентноспособни. Взематъ се съ една речъ всички мѣрки за реорганизация на производството, което да може да отговори на нуждитѣ на времето и на общата стопанска конюнктура. *Намаление производственитѣ разноски* — това днесъ е девизътъ на всички производители, на всички индустриалци, на всички стопански дѣйци, това е съветътъ, който отправятъ економиститѣ въ всички страни. Върху този повикъ искаме да се спремъ и ние, за да потърсимъ начини за излизане изъ тежкото положение, въ което сж изпаднали нашитѣ занаятчии.

Едно е средството за борба съ конкуренцията на фабричното производство, което занаятчиитѣ ще трѣбва да обсъждатъ, — това е да се противопоставятъ на тази конкуренция съ произведения, отговарящи и по качество и по цена на фабричнитѣ произведения, а това значи да взематъ мѣрки да рационализиратъ своето производство, като сжщевременно го и модернизиратъ. Рационализация на производството значи да се организира то така, щото производственитѣ разноски да не тежатъ върху коштуемата му цена въ смисълъ да го направятъ недостъпно за широката маса купувачи; то значи още да се организира производството така, щото да се използва най-добре труда на работницитѣ, да се организира добре ръководството му, да се постигне еднаквостъ въ видоветѣ и качества на произвежданитѣ артикули. И, споредъ насъ, главната задача, на която нашитѣ занаятчии трѣбва да обърнатъ особено внимание, е именно тая. Не би трѣбвало да се очаква каквото и да е подобрене въ положението на нашитѣ занаяти, каквито други мѣрки да се предлагатъ или взематъ, каквото и защита да поеме държава или други институти върху себе си, *ако не се разреши най-напредъ въпросътъ за рационализацията на производството*. Разреши ли се правилно първата задача, ще следва естествено следъ нея втората: модернизирание на производството. Съ промена на методитѣ на производството ще дойде и неговото модернизирание, а това значи, произведенията на занаятчийския трудъ, организиранъ по този начинъ, да могатъ вече да се борятъ съ конкуренцията на фабричното производство, значи занаятътъ, който считахме за пропадналъ, да се съживи, за да може пакъ да даде препитание на стотинитѣ и хиляди хора, заняти въ него.

Наблягайки на абсолютната необходимостъ за рационализация на производството, ние не можемъ, въ страницитѣ на нашия вестникъ, да не посочимъ пжтя, който смѣтаме за единствено спасителенъ, по който нашитѣ занаятчии ще трѣбва да тръгнатъ, а той е *пжтътъ на организиране въ сдружения за общи доставки и за общи преработки на кооперативни начала*. Ние препоръчваме кооперацията като единственъ начинъ днесъ за днесъ, при нашитѣ условия, на намиране изходъ изъ

тежкото, непоносимо положение. И наистина: трѣбва ли много доказателства да се посочи, че само чрезъ събиране на прѣснатитѣ производителни сили, ще може да се организира производството? Достатъчно е да се спомене, че желанното намаление на коштуемата цена на производството ще се получи като се намалятъ производственитѣ разноски, а тѣ се знаятъ: вмѣсто да се плаща наемъ за множество работилници, ще се плаща за една само, ще се намалятъ разносикитѣ за отопление, освѣтление, ще се получи по-добро разпределение на труда, по-добро негово използване. Ще се постигне единно и правилно ръководство въ работата, като се даде преднина на най-способния. Ще може да се организира по-правилно продажбата на произвежданитѣ стоки, като се използватъ средствата и начинитѣ усвоени отъ едрото производство. Относно доставкитѣ на първичнитѣ материяли: не е все едно да се купува стока отъ посредника или направо отъ производителя и въ голѣмо количество. Печалбата, която би отишла за посредника, ще остане въ такъвъ случай за производителя, организиранъ въ своето кооперативно сдружение. Всички преимущества сж на страната на колективното производство, на страната на кооперацията и ако ние, въ нашия градъ, имаме да констатираме до сега неуспѣхи въ това отношение, ще трѣбва да посочимъ на субективни причини. Вѣрно е, че сегашната организация на тѣй нареченитѣ седморки не е най-съвършената, че и въ нея има дефекти, които ще трѣбва да се отстранятъ чрезъ съответно изменение на законоположения, но още по-вѣрно е какво принципитѣ не могатъ да бждатъ засегнати отъ несъвършенната организация на която и да е институция, тѣ ще си останатъ принципи непоклатими, на които всички ще трѣбва да се подчинятъ. Колективното, добре организирано въ кооперативното сдружение производство, е единствения начинъ да се намѣри разрешение на голѣмия въпросъ за поевтиняване на произведенията на нашитѣ занаяти, а поевтиняване значи увеличение на консумацията, значи увеличение на производството.

Ние и на друго мѣсто другъ пжтъ сме посочвали, че за нашитѣ стопански условия, за нашия градъ, нѣма другъ изходъ отъ лошото положение въ което се намиратъ неговитѣ жители освенъ увеличение на производството. Увеличение и подобрене на качеството му, за да може то да се наложи на пазаритѣ, не само мѣстни, но и вънъ отъ околията, изъ цѣлата страна. Главната грижа на всички добри граждани, хора на труда и производството трѣбва да бжде насочена въ това направление, и ние вѣрваме да бжде чутъ нашия апелъ, отправянъ многократно, за опомняне докато е още време.

Ние сме длъжни да отправимъ и друго едно предупреждение: нашиятъ градъ пострада много отъ факта, че наоколо му изникнаха селища и гари, които отнеха много отъ неговата търговия и производство. Наскоро ще бжде построена и новата линия Шуменъ—Карнобатъ: нова артерия ще се създаде за изливане по нея частъ отъ стопанския сокъ на града, нови селища ще изникнатъ, за да взематъ своя дѣлъ отъ стопанската му дейностъ. Шуменъ ще западне още по-вече, защото не може да стане търговски центъръ. Не ще ли намѣримъ ние между насъ си сили, които да взематъ въ ржце

сждбата на своя градъ, за да го издигнатъ като производителен центъръ? А естественият за това условия не липсватъ: изобилна и опитна ржка, евтина двигателна енергия, каквато ни дава електрическата централа, евтинъ и леснодостъпен кредитъ, какъвто популярната банка ни дава на разположение.

И така, нека да върваме, че и въ нашия градъ ще се тръгне най-после по изпитания вредъ другаде пжтъ за осигуряване благоденствието на неговитъ жители, пжтъ на кооперирането, чрезъ което ще се постигне централизация на производството, тъй необходима, за да може производството да се подобри, да се засили, да стане конкурентноспособно, а най-главното да стане чрезъ нискитъ цени достъпно на широката маса консуматори.

Д. Шоповъ.

Електрификацията на гр. Шуменъ.

Практическо приложение на електрическата енергия.

Отъ 1 юний т. г. електропроизводната група въ електрическата централа работи денонощно съ едно прекъсване отъ 4—8 часа сутринта и отъ 12—14 часа на обедъ. Съ това се дава възможност на всички занаятчий и индустриалци, както и на разнитъ домакинства да се ползватъ отъ богатата на електрическа енергия и презъ деня. Отдълъ Електроснабдяване гр. Шуменъ, при Популярната Банка си задава за цълъ да задоволи съ електрическа енергия всички жилища и работилници за осветление и двигателна сила, да подобри и модернизира занаятитъ и индустрията въ града, като ги снабдява съ редовна и евтина електрическа енергия. Отраднo впечатление прави интересътъ, който занаятчийското съсловие напоследък проявява за електрифициране на своитъ работилници. Тъ иматъ предъ себе си ясния примъръ на електрифициралитъ се вече предприятия отъ разлититъ отрасли въ града, виждатъ икономитъ, които се правятъ ежедневно отъ електромоторитъ въ сравнение съ другитъ двигатели, удобствата, които дава електромоторътъ, винаги готовъ за работа, бързото му пуцане въ действие, хигиеничностъ, безшумно действие, евтенъ заемащ малко мѣсто, некапризенъ, проста направа, неизисква никакъв надзоръ и пригоденъ да движи всички видове машини и работи *еднакво икономично, както при малък товаръ така и при пълненъ товаръ*. Нѣма другъ видъ двигателъ, който да съчетава въ себе си всички тѣзи преимущества. Отъ друга страна съ завеждане на електромотора въ предприятието олеснява се до максимумъ калкулацията въ това предприятие. Не е добъръ занаятчия този, който не може да си направи ясна и нагледна смѣтка за разходитъ, които той прави презъ деня, да ги съпостави съ приходитъ и да има представа за печалбитъ, които той реализира. Съ въвеждане на електромотора тази смѣтка се така олеснява, че и най неграмотниятъ занаятчия може всѣка вечеръ да си пресмѣтне по електромотора, за колко пари електрическа енергия е изразходвалъ презъ деня и каква работа е извършилъ съ мотора и следъ като постави надницитъ и други разходи, ще види веднага имали печалба и каква. Калкулацията — смѣтката — това е основното и най-важното нѣщо въ всѣко пред-

приятие и особено при днешната конкуренция, и тукъ именно преимуществото на електромотора е неоспоримо. Тукъ нѣмаме разливане на газъ, масло, бензинъ, нафта, цапане на ржце, дрехи, губене време за подкарване и поправки, дигане на пара, пилене на въглища, строежъ на навѣси за гориво и превозъ на сжщото, резервоари за вода, замръзване на вода, пукване на цилиндри, тржби, глави и др. подобни. Само едно пипване на ключа и завъртване на реостата, привеждатъ се въ движение всички машини въ работилницата. Ние виждаме какъ увѣрилитъ се вече въ преимуществото на електрическия двигателъ занаятчий бързатъ да електрифициратъ работилницитъ си и ние имаме вече инсталирани въ града 33 мотора съ обща мощностъ 150 к. с. разпредѣлени въ 26 работилници. Въ строежъ по настоящемъ се намиратъ 11 нови мотори въ 6 различни работилници съ общо 43 к. с. Въ преговори сме и съ по едри индустриални заведения за електрифицирането имъ. До сега отъ стопанитъ на електрифициранитъ работилници сме чули само добри отзиви. Особено отъ тѣзи които сж замѣнили двигателитъ си съ електромотори, тѣ най-добре илюстриратъ разликата между двата двигателя, защото непосредствено сж ги изпитали. До сега не е имало оплаквания.

Следъ като констатирахме горния отраденъ фактъ, трѣбва пакъ съ прискърбие да забележиме, че има доста занаятчийски работилници и индустриални заведения не-електрифицирани. Ние ги канихме часъ по-скоро да електрифициратъ работилницитъ си, а сжщо да се справятъ съ стопанитъ на електрифициранитъ вече работилници и сигурни сме, че тѣ веднага ще се увѣрятъ въ преимуществата на електромотора въ сравнение съ другия видъ двигатели.

Мнозина отъ занаятчийтъ казватъ, че сега е мъртавъ сезона за тѣхъ и че презъ есенята или зимата, когато имъ се усили работата, тогава ще електрифициратъ работилницитъ си. На това ние отговаряме, че именно когато не е сезона на силната работа, тогава предприятието трѣбва да се електрифицира, защото нѣма да се пречи на работата и при настъпването на работния сезонъ предприятието ще бжде напълно готово. Освенъ това, ще има време за по-внимателно провеждане на инсталацията, което е отъ голѣмо значение. Отъ друга страна инсталацията проведена презъ лѣтото е винаги по добра, изсушаването ѝ особено ако е скрита въ тржби, става по лесно.

Веднажъ отворена работилницата, тя трѣбва да бжде готова за борба съ конкуренцията, и тя трѣбва да модернизира и подобри начина на производството си. Разноска за инсталирането на единъ моторъ въ сравнение съ паритъ необходими за обзавеждането на работилницата е ничтожна, а ползата отъ последния е голѣма. Обръщаме вниманието на малкитъ коларски и точиларски работилници които малко мислятъ за електрификация. Тамъ цѣлъ денъ се заангажирватъ 1 или двама души за въртене точилото, тамъ се плащатъ две надници по 60 лв. или всичко 120 лева, когато едно моторче за 10—15 лв. енергия ще имъ върти цѣлъ денъ камъка безъ да има нужда отъ почивка. Едно вентилаторче съ регулираща сила цѣлъ денъ би раздухвало ог-

нището на работилницата за единъ разходъ не повече отъ 2 до 3 лева. Кжде е прочее смѣтката? Всѣки може самъ да си направи заключението.

Най сигурниятъ начинъ за преуспѣването на едно индустриално предприятие, или занаятчийска работилница е сполучливиятъ изборъ на двигателъ, добра организация, надлежно и точно смѣтководство. Това както казахме и по горе най-лесно се постига съ електрическия двигателъ. Друго едно преимущество на електромотора е, че той е пригоденъ за всички видове индустрии, като мелничарската, кожарската, дърводѣлската, текстилната, тютюневата, желѣзарската, книжната и всички други. Това е неупорима истина и ние днесъ виждаме, че електричеството въ цѣль свѣтъ си е пробило пѣтъ и намира най-широко практическо приложение.

Електромотора съ своя равномѣренъ ходъ е най-удобенъ за мелничната индустрия и едва ли ще се намѣри на западъ мелница не електрифицирана. Ние виждаме какъ мелниците въ България намиращи се близо до електропроизводни централи захвърлятъ своитѣ стари двигатели и се електрифициратъ, като съ това подобряватъ значително производството си. Не знаеме до сега да има мелница или друго индустриално предприятие, на което електромотора да се е указалъ неудобенъ като двигателъ и да е замененъ съ другъ видъ двигателъ, обратното обаче става шомъ се яви въ близость електрическата енергия. За голѣмо съжаление въ близость на нашата централа имаме мелница и кожни фабрики, кои то още не сж електрифицирани. Съ нѣкои отъ тѣхъ сме въ преговори и надѣваме се, че ако си направятъ точна смѣтка ще се електрифициратъ безъ да става нужда да се харчатъ съ хиляди хиляди годишно — да правятъ разходи съ нищо не оправдани, за да подържатъ двигатели, които не могатъ да се сравнятъ по удобство и икономичность съ електромотора.

Най-голѣма пречка за електрифицирането на нѣкои работилници и индустриални предприятия е, че ще трѣбва да дадатъ известни суми за доставката и инсталирането на мотора и ще се намѣрятъ въ финансово затруднение. И тукъ банката прави голѣми улеснения, като кредитира членоветъ си и дава мотора съ готова инсталация на изплащане и това изплащане безъ затруднение отъ страна на занаятчията ще се извърши въ едно кжсо време отъ ежемесечнитѣ икономии, които той ще има отъ електромотора въ сравнение съ бракувания другъ двигателъ. Ниската цена на електрическата енергия за индустриални цели и редовното даване на енергия сж две условия, които улесняватъ електрификацията на града и тѣзи две условия ги имаме.

Що се отнася за електрическото освѣтление всеизвестно е, че то е най-хигиеничното, най-ефтеното и най-безопасното. Осветлението съ гасъ (петролъ) съ своята миризма трови просто хората, то е опасно и считаме за излишно да изброяваме нещастнитѣ случаи отъ пожари, изгаряния и др. причинени отъ газовитѣ лампи. Днесъ почти по цѣлия свѣтъ електрическото осветление е измѣстило петролното и преимуществата му предъ други родъ осветление сж неоспорими. Въ западна Европа пѣкъ и въ много други градове въ България, кждето има прокарано електричесто, рѣдко има домакинства, или почти не се срещатъ такива които употребяватъ газовитѣ лампи.

Въ Шуменъ имаме до сега 1640 домакинства съ прокарани електрически инсталации за осветление. Прокарватъ се постоянно нови такива средно по 20—25 месечно и се надяваме, че и останалитѣ граждани не ще закъснѣятъ да изхвърлятъ единъ пѣтъ за винаги газовитѣ лампи, които имъ носятъ само отрова, разваляне въздуха, разваляне очитѣ, пожари и др. Особено неудобно и нехигиенично е петролното осветление зимно време, когато мжно става провѣтриването на стайтѣ и

при наличността на долнокачествения ромжиски петролъ, който обикновено се употребява за осветление и който съ своята мъжделива светлина и непълно горение трови въздуха. А какъ пакостно действува всичко това на малкитѣ дѣца пѣкъ и на възрастнитѣ, има ли нужда да се доказва?

И тукъ ще забележиме, че е хубаво инсталациитѣ да се извършватъ презъ лѣтото и началото на есенята, особено скрититѣ въ тржби, защото тогава става най-лесно провѣтриването и изсушаването имъ. А една безукоризнено изпълнена електрическа инсталация е отъ голѣмо значение за всѣко домакинство.

Електрическата енергия намира широко приложение и въ домашното употребление, като най-удобно, чисто и икономично средство за запълване на домакинскитѣ нужди. Напр. електрически ютии, плочи за готвене, които замѣстватъ успѣшно котлонитѣ за готвене съ дървени въглища, апаратъ за опичане на хлѣбъ, електрически бързоваръ, чайници, кафеничета и най-различни готварки сждове, електрически възглавнички, вентилаторчета, сушъ за горещъ и студенъ въздухъ, електрическо слънцъ съ параболични рефлектори, електрически метли, чистачникъ, четникъ, електрически печки и много други. Изобщо нѣма областъ гдето да не се е вмжкнало електричеството и на всѣкжде се е оказало най-пригодно, като е замѣстило другия видъ енергия. Напр. една ютия „Дега“ отъ 2 кгр. тежина изразходва на часъ при 4 лева дневна енергия, което може да се отмѣри съ двойнотарифенъ електромѣръ, за 1.32 лв. ел. енергия, а сжщата такава ютия отъ 2,5 кгр.—за 1.52 лв. на часъ, а ако тежи 3 кгр. изразходва за 1.58 лв. на часъ и т. н. Единъ литръ вода въ електрически чайникъ може да заври въ продължение на 7—8 минути за 48—50 стотинки разходъ на ел. енергия $\frac{1}{4}$ часъ употребление на електрически душъ за горещъ въздухъ изразходва за 50—60 стотинки ел. енергия. Сжщия апаратъ намира голѣмо приложение въ фризодството. Електрическо слънце за $\frac{1}{4}$ часъ изразходва за около 50 стотинки ел. енергия. Съ плочитѣ за готвене може да се сvari цѣла тенжура яхния за 5—6 лева, а за 40—50 стотинки се изпържуватъ яйца само за нѣколко минути. По-слабо е приложението на електричеството за отопление и то само за това, че въ тая областъ то се оказа по-неикономично.

Модерната домакиня на западъ не познава вече други сждове и прибори въ кухнята си, други средства за извършване на домакинскитѣ си работи освенъ електрическитѣ. Тя би се ужасила, ако по нѣкакъвъ начинъ би надникнала въ нѣкое наше домакинство и види по какъвъ примитивенъ начинъ, свързано съ губене на време, неудобства, нехигиеничность и др., се извършва всичко. И това при наличността на изобилна, редовна и евтана електрическа енергия. Впрочемъ времето единъ месецъ откакъ е пусната редовна дневна електр. енергия е малко още да си правимъ заключението. Ние се надяваме, че електричеството ще намѣри широко приложение и въ нашето домакинство и то въ най-скоро време.

Отъ всичко до тукъ казано, ясно е прочее, преимуществото на електричеството, предъ всѣкакъвъ другъ родъ двигателна сила и осветление и неговото широко приложение въ домакинството. Това е доказано и на практика. Надяваме се, че Шуменци скоро ще се увѣрятъ въ тази истина и не е далеко денътъ, когато всички работници и индустр. заведения ще се електрифициратъ. Ще изчезнатъ отъ града тѣзи изживѣли вече пѣсеньта си двигатели, които ще се пренесатъ по селата, гдето не е още проникнало електричеството, за да бждатъ и отъ тамъ изгонени следъ нѣкоя и друга година, защото електрификацията отива все напредъ и не спре до тогава, до когато не се яви другъ видъ енергия съ по голѣми преимущества да я замѣсти.

ШУМЕНСКА ПОПУЛЯРНА БАНКА.

Шуменската Популярна Банка е най-голямата кооперация въ града. Тя е истинска банка на народа, банка на членовете ѝ, на длъжниците, а не на ограничено число голъми капиталисти. Нейните членове сж нейни собственици, господари, които я управляват и контролиратъ чрезъ общитѣ си събрания.

Банката раздава евтинъ и леснодостъпенъ кредитъ на своитѣ членове, на нуждающитѣ се отъ подкрепа Шуменски граждани. До днесъ тя е подпомогнала вече хиляди Шуменски граждани чрезъ средствата, които събира пакъ отъ тѣхъ. Защото нашата банка почива на принципа за самопомощта: **всѣна събрана отъ народа стотинна трѣбва да отиде пакъ за народа.**

Банката събира спестяванията на всички граждани и селяни отъ околията, независимо отъ тѣхното положение, въ нейната каса внасятъ излишнитѣ си суми хора отъ всички съсловия и професии. Внесенитѣ въ банката спестявания се пазягъ най-добре защото за тѣхъ отговарятъ 2500 шуменски граждани, членове на банката.

Най-добрия принципъ въ живота е да се спестява:

спестовността е актъ на предвидливостъ за утрешния день, тя е гаранцията за непрекъснатия напредъкъ на отдѣлнитѣ лица и народитѣ. Ако не съществуваше спестовността, свѣтътъ би останалъ въ първичното си състояние.

Най-добрия начинъ да се запазятъ спестенитѣ пари,

то е да се внесатъ въ касата на Популярната банка, срещу спестовна книжка или срочно свидетелство. Въ банката има много добре уредена служба по влоговетѣ, а винаги се пазятъ необходимитѣ резерви за изплащанията. Банката може въ всѣки моментъ да изплати и най-големия си влогъ, па билъ той на милиони. Особено внимание се обръща на службата съ детскитѣ влогове. Банката е открила тази служба, за да даде възможностъ на бъдащитѣ граждани и гражданки да привикнатъ на най-хубавата добродѣтель — да пестятъ.

Нѣма по хубавъ и полезенъ подаръкъ за децата отъ малкитѣ касички, които банката раздава безплатно на използване отъ вложителитѣ.

Цельта на нашата Популярна банка не е да трупа печалби, нейната задача е да подпомогне своитѣ членове, па и цѣлото гражданство, да работятъ и печелятъ, затова и банката не дава голъми проценти на влоговетѣ, но и не взема голъми лихви на заемитѣ, които раздава. Лихвитѣ за заемитѣ на нашата банка сж най-нискитѣ въ града.

Шуменски гражданки и граждани,

Внасяйте всѣка излишна или свободна временно сума въ касата на Популярната банка. Днесъ може да имате излишекъ, утре ще Ви се яви нужда отъ кредитъ, отъ подпомагане, — **само Популярната банка може да Ви помогне, когато имате нужда.**

Тарифа на Шуменска Популярна Банка.

БАНКАТА СЪБИРА:	БАНКАТА ПЛАЩА:
Заеми до 10000 лева 11%.	Детски влогове 10%
Заеми отъ 10000 лева нагоре 12 .	Срочни влогове за една година 9 .
Текущи смѣтки 12 .	Срочни влогове за три и по-вече години 10 .
Сkonto до 10000 лева 11 .	Безсрочни и спестовни влогове 8 .
Сkonto отъ 10000 лева нагоре 12 .	Гаранционни влогове 3 .

„ЗАДРУГА“

О. О. Дружество на Съюза на Популярнитѣ
Банки — София

е търговска централа на Популярнитѣ Банки въ България и тѣх-
нитѣ членове. Въ изпълнение на тая си задача „ЗАДРУГА“ дър-
жи всѣкога въ складоветѣ си въ София и въ клоноветѣ си въ
провинцията следнитѣ машини:

1. Шевни машини „ЩОЕВЕРЪ“
всички видове и голѣмини. Една отъ най-солиднитѣ и удобни за работа шевни машини
въ свѣта.

2. Дърводѣлски машини
пъленъ комплектъ: банцигъ, абрихтъ, щрайхмусъ, фреза и други.

3. Пишущи машини „ЩОЕВЕРЪ“
по трайностъ и удобство за работа ненадминати до сега.

4. Желѣзарски машини
пъленъ комплектъ: стругове, шепинги, бормашины и пр.

5. Велосипеди „ЩОЕВЕРЪ“
Здрави и твърде леки въ ходене, приспособени за нашитѣ тежки и лоши пѣтища.

6. Плетачни машини „ОРИГИНАЛЪ БРИТАНИЯ“
Първи по удобства и трайностъ.

7. Двигатели дизели мотори всички мощности.

8. Инсталационни материяли
всички видове жици, шнуръ, кабели и др.

9. Електро-мотори и динамомашини
всички мощности отъ известната въ цѣлия свѣтъ фабрика „САКСЕНВЕРКЪ“.

10. Тенекеджийски и коларски машини.

Кооператори — членове на Популярнитѣ Банки, не купувайте отъ другаде ма-
шини отъ изброенитѣ по-горе преди да се отнесете до складоветѣ на „ЗАДРУГА“.

„ЗАДРУГА“ е търговска централа на Вашата Популярна Банка, нейна задача е
да набавя на Популярнитѣ Банки и на тѣхнитѣ членове нужнитѣ тѣмъ машини и орж-
дия. Въ тая си работа „ЗАДРУГА“ не гони печалбата, — тя цели да улесни кооператора
— членъ на Популярната Банка въ борбата му за съществуване.

Кооператори, използвайте си кредита предъ банката, за да си набавите маши-
ната, отъ която имате нужда, отъ Вашата централа:

„ЗАДРУГА“ О. О. Дружество на Съюза
на Популярнитѣ Банки.